

เด็กที่มีความสามารถพิเศษ

ความหมาย

เด็กที่มีความสามารถพิเศษ (Gifted/Talented Children) หมายถึง “เด็กที่แสดงออกซึ่งความสามารถอันโดดเด่นด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านในด้านสติปัญญาความคิดสร้างสรรค์ การใช้ภาษา การเป็นผู้นำ การสร้างงานทางด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง ความสามารถทางดนตรี ความสามารถทางกีฬาและความสามารถทางวิชาการในสาขาใดสาขาหนึ่งหรือหลายสาขาอย่างเป็นที่ประจักษ์เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กอื่นที่มีอายุระดับเดียวกัน สภาพแวดล้อมเดียวกัน” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2541)

ประวัติความเป็นมา

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษได้มีการจัดตั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการมานานนับพันปีคู่ขนานกับอารยธรรมที่เกิดขึ้นในแหล่งต่าง ๆ ของโลก อาทิ กรีกโบราณ หรือประเทศจีน สมัย 2205-249 ปีก่อนคริสตศักราชได้มีการก่อตั้งสถาบันการศึกษาขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกอบรมและคัดเลือกบุคคลเข้าทำงานในระดับผู้บริหาร ต่อมาระหว่าง 206 ปีก่อนคริสตศักราชจนถึงปีคริสตศักราชที่ 7 รัฐบาลในสมัยราชวงศ์ฮั่นได้สนับสนุนงานวิจัยด้านศิลปะและวรรณคดีที่มีสอนอยู่ในโรงเรียนพิเศษต่าง ๆ ซึ่งคล้ายกับการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษในปัจจุบัน หรือประเทศอินเดียก็มีสำนักต่าง ๆ ที่มีความสามารถทางวิชาการชั้นสูงสำหรับผู้ที่มีความสามารถ โดดเด่นเป็นพิเศษ สำหรับประเทศไทยเดิมเป็นการจัดตามสำนักหรือราชสำนัก ต่อมาได้มีการส่งเสริมโดยให้ทุนไปศึกษาต่อต่างประเทศมากกว่า 60 ปี ดังปรากฏเป็นนโยบายของรัฐในปัจจุบันได้ขยายการจัดให้กว้างขวางขึ้น

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษในยุคใหม่เริ่มต้นอย่างชัดเจนเมื่อครั้งที่สหภาพโซเวียตส่งยานอวกาศสปุตนิก (Sputnik) ขึ้นสู่อวกาศเป็นครั้งแรกของโลกในปี ค.ศ. 1957 ทำให้อเมริกาและประเทศโลกเสรี ต้องหันมาทุ่มเทสะหาคงแก่จนเกิดสาขาวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับเด็กกลุ่มนี้ขึ้นมาเรียกว่า “Gifted Talented Education” (การศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ)

การจัดการศึกษาสำหรับคนเก่งทั่วโลกในอดีตจะเป็นการจัดตามความต้องการหรือค่านิยมของสังคมแต่ละยุค เช่นเดียวกับการกำหนดความหมายของคนที่มีความสามารถพิเศษหรือคนเก่ง จะเห็นว่าบางครั้งก็ให้ความสำคัญกับคนที่แข็งแรง รบเก่ง บางครั้งก็ให้ความสำคัญกับความสามารถทางสติปัญญา แต่ในปัจจุบันให้ความสำคัญกับความสามารถที่หลากหลาย

การส่งเสริมผู้ที่มีความสามารถพิเศษในประเทศไทยมีมานานกว่า 100 ปี แล้ว แต่อยู่ในขอบเขตที่จำกัด จนเมื่อ 60 กว่าปีที่ผ่านมาได้ขยายการให้โอกาสกับคนทั่วไปเพื่อรับทุนหลวง โดยเลือกจากเด็กนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายไปศึกษาต่อต่างประเทศ นอกจากนี้มีองค์กรต่างๆ ที่จัดการแข่งขันในเรื่องต่างๆ ซึ่งเป็นที่นิยมจัดกันทั่วไปจนถึงปัจจุบัน

โดยทั่วไปการสนับสนุนผู้ที่มีความสามารถพิเศษยังมุ่งอยู่ที่ความสามารถทางวิชาการและความสามารถทางสติปัญญา หรือสิ่งที่วัดได้จากการแสดงออกในการแข่งขันแต่ยังไม่เคยมีการจัดโอกาสให้แก่เด็กที่มีความสามารถพิเศษตามความสามารถที่แท้จริงของเด็กที่มีอยู่อย่างหลากหลาย

ในปี พ.ศ.2523 ได้มีการรวมตัวกันของกลุ่มนักการศึกษาผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มเล็กที่สนใจการจัดการ

ศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ โดยก่อตั้งเป็นมูลนิธิซึ่งเป็นองค์กรแรกของประเทศที่ดั่งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมและพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษชื่อว่า “มูลนิธิ ส่งเสริมเด็กปัญญาเลิศ” โดยมีกรรมการหลักอยู่ที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มูลนิธิฯ ได้ดำเนินกิจกรรมอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการจัดการศึกษา สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษแก่ครูทั่วประเทศ โดยผู้เชี่ยวชาญจากทั่วโลกติดต่อกันมากกว่าสิบปี รวมทั้งการทำค่ายเยาวชนด้านต่างๆ เช่นค่ายวิทยาศาสตร์ ค่ายศิลปะ ค่ายนักเขียน ค่ายดนตรี เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้ทำโครงการทดลองเป็นครั้งแรกที่โรงเรียนสาธิตฝ่ายประถมมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร

นอกจากนี้มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้จัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาการศึกษาพิเศษสำหรับเด็กปัญญาเลิศ ซึ่งถือว่าเป็นหน่วยงานแห่งแรกและแห่งเดียวในประเทศไทยในขณะนี้ที่ผลิตบุคลากรด้านดังกล่าว และได้เปิดรับนักศึกษาครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2534 จนถึงปัจจุบัน และเนื่องจากมีความเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีมากที่สุดเท่าที่ประวัติศาสตร์โลกได้บันทึกไว้ ทำให้ประเทศไทยต้องกำหนดนโยบายเร่งด่วนทางการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จึงมีโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีหลายโครงการเกิดขึ้นที่เริ่มตั้งแต่พ.ศ. 2527 จนถึงปัจจุบัน อาทิ โครงการโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ โครงการพัฒนาและส่งเสริมผู้มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (พสวท) โรงเรียนจุฬาภรณวิทยาลัย เป็นต้น

ในช่วงปี พ.ศ. 2534 ก็เริ่มมีโครงการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ (สพพ.) สำหรับให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีความสามารถทางการเรียนสูง ซึ่งมีกำหนดการเรียน 3 ปี ให้จบหลักสูตรในเวลา 2 ปี

ความสามารถพิเศษอีกสาขาหนึ่งคือ ด้านการศึกษาการกีฬา ที่มีการจัดตั้งโรงเรียนศึกษาโดยกรมพลศึกษา และโครงการพัฒนาการกีฬา นอกเหนือจากการมีคณะกรรมการ กีฬาแห่งประเทศไทย (กกท) และคณะกรรมการโอลิมปิกแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ฯลฯ

นอกจากนี้ยังมีโครงการอื่นๆ ซึ่งเป็นองค์กรเอกชนที่มิใช่โยบายก่อตั้งเพื่อสนับสนุนการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ อาทิ มูลนิธิสคสรี สฤยดีวงศ์ที่ให้ทุนสนับสนุนแก่โครงการศูนย์พัฒนาอัจฉริยภาพของเด็กและเยาวชน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สมาคมพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษ และสถาบันพัฒนาการทักษะการคิด

ความเคลื่อนไหวภาครัฐที่สำคัญ

ในปี 2541 สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อดำเนินการเรื่องนี้ โดยเฉพาะ รวมทั้งการจัดทำแผนการศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มนี้ซึ่งถือว่าเป็นแผนระดับชาติเป็นครั้งแรก และที่สำคัญคือได้มีการตราบทบัญญัติสำหรับเด็กกลุ่มนี้ไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นับเป็นการตราเรื่องนี้ไว้ในกฎหมายเป็นครั้งแรก ซึ่งถือว่าเป็นความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ที่จะส่งผลให้เกิดโครงสร้างพื้นฐานของการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

สรุปได้ว่าการจัดการศึกษาแนวใหม่สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษในประเทศไทยเพิ่งเริ่มต้น โครงการส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากความพยายามผลักดันของนักวิชาการแต่รัฐบาลเพิ่งจะมาตระหนักในความสำคัญและให้การสนับสนุนเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงเป็นรูปธรรมมากขึ้น

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถ พิเศษ

ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษที่เหมาะสมต้องมีกระบวนการสำคัญดังนี้

1. คำนิยามที่เหมาะสมกับโครงการนั้นๆ
2. กระบวนการสำรวจหรือคัดเลือกที่เหมาะสม
3. กระบวนการจัดการศึกษาหรือคัดเลือกให้เหมาะสมกับเด็กแต่ละคน
4. กระบวนการประเมินผล

1. กำหนดคำนิยามที่ชัดเจนและเหมาะสมกับโครงการ นิยามที่รัฐได้ระบุไว้นี้เป็นคำนิยามกว้างๆ เพื่อให้ครอบคลุมเด็กทุกกลุ่ม หากโรงเรียนหรือองค์กรใดที่ต้องการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ควรต้องปรับคำนิยามให้เหมาะสมกับจุดประสงค์ของโครงการที่ต้องคำนึงถึงการคัดเลือกเด็กเข้าโครงการ การจัดการศึกษา การประเมินผล รวมทั้งผลลัพธ์ของโครงการให้สอดคล้องกับคำนิยามที่ให้ไว้

2. การคัดเลือก/การสำรวจประเมินความสามารถพิเศษ (identification) กำหนดกระบวนการและเครื่องมือในการสำรวจและเสาะหาให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของโครงการ เนื่องจากธรรมชาติของเด็กแต่ละสาขาแตกต่างกัน บุคลิกลักษณะก็แตกต่างกัน การเสาะหาหรือคัดเลือกเด็กจึงต้องมีกระบวนการที่ชัดเจน

แนวทางในการเสาะหาเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ซึ่ง เป็นที่ยอมรับในระดับสากลปัจจุบันคือ

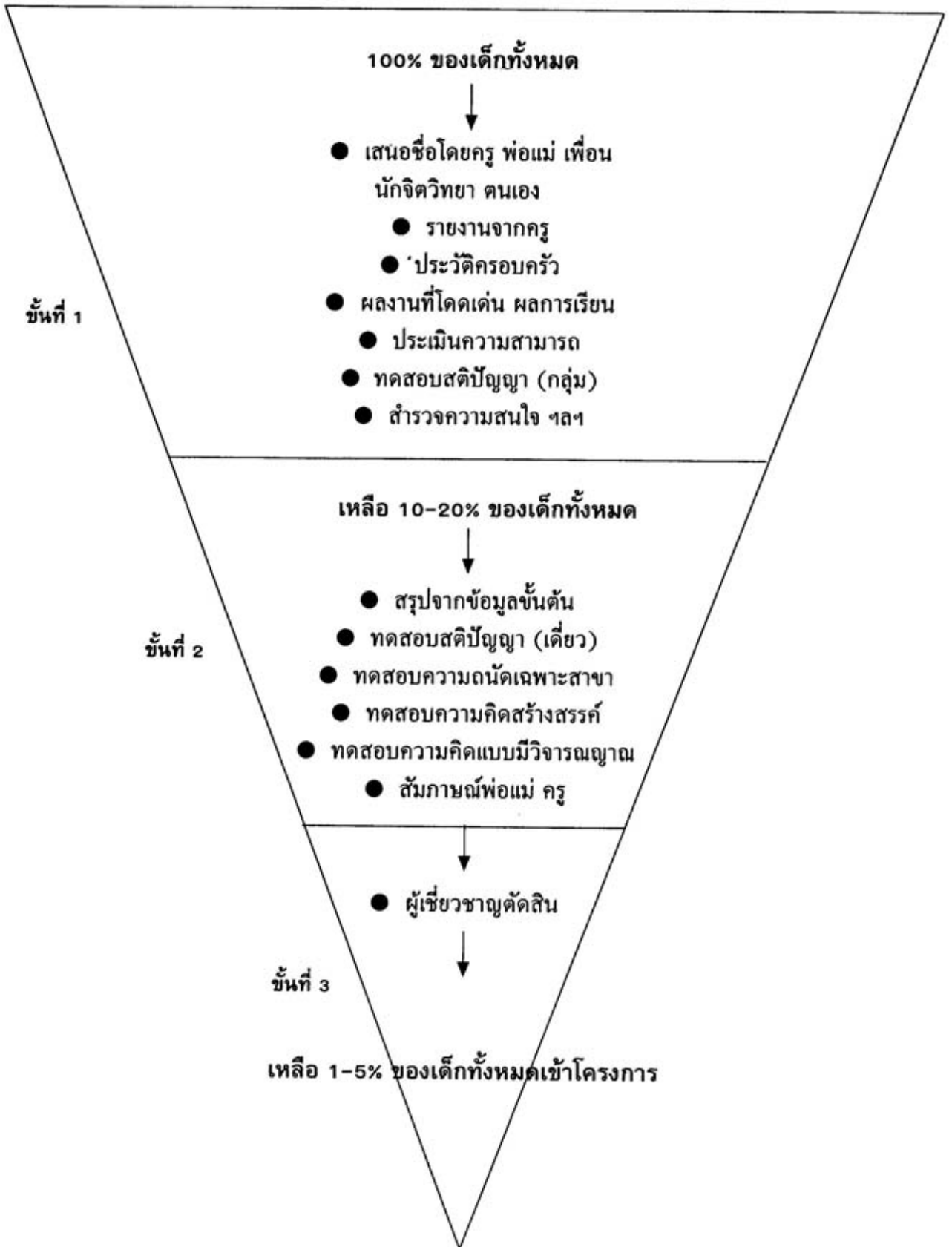
- 1) การใช้กระบวนการตรวจสอบที่เป็นขั้นตอน

2) การใช้กระบวนการตรวจสอบที่ใช้เครื่องมือและวิธีการที่เหมาะสมกับเด็ก

3) การใช้กระบวนการตรวจสอบที่เป็นขั้นตอนและมีข้อมูลหลายด้านประกอบกัน

4) การใช้กระบวนการต่อเนื่องและให้โอกาสเด็กที่จะแสดงความสามารถที่แท้จริงให้ปรากฏ

อนึ่งการเสาะหาหรือคัดเลือกเด็กเพื่อจัดการศึกษาพิเศษให้ นั้น ไม่ควรให้ความสำคัญกับผลการตรวจสอบโดยเครื่องมือเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครื่องมือที่เป็นแบบข้อสอบอาจไม่สอดคล้องกับธรรมชาตินิสัย หรืออาจมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น ประสิทธิภาพ ความพร้อมในขณะที่สอบ ความน่าเชื่อถือหรือความเที่ยงตรงของแบบทดสอบ ฯลฯ การที่จะระบุว่าเด็กคนใดมีขีดศักยภาพเรื่องใด ๆ สูงกว่าเด็กอื่น จึงต้องมีข้อมูลที่ต่อเนื่องและได้วิธีการที่หลากหลายก่อนสรุป ในขณะที่มีโครงการอยู่มากมายหลายประเภทที่เน้นให้ความสำคัญกับข้อสอบอย่างเดียว หรือบางโครงการก็อาจให้ข้อมูลอื่นประกอบด้วย ในขณะที่อีกโครงการหนึ่งอาจให้ความสำคัญกับแบบทดสอบน้อยมากหรือไม่ใช้เลยหากไม่จำเป็น แต่อาจเน้นด้านการกระตุ้นด้วยสิ่งเร้าและดูการตอบสนองของนักเรียนเป็นหลัก แผนภูมิต่อไปนี้อาจเป็นแนวทางในการเสาะหาเด็กที่มีความสามารถพิเศษแบบที่ไม่ต้องอาศัยความซับซ้อนมากนัก

(ปรับปรุงมาจากแนวคิดตาม Model ของ Clark, 1992)
 แผนภูมิแสดงขั้นตอนในการเสาะหาเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

3. การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ เนื่องจากลักษณะของเด็กที่มีความสามารถพิเศษมีหลากหลาย ดังนั้นการจัดการศึกษาให้เหมาะสำหรับเด็กกลุ่มนี้ จึงต้องมีความหลากหลายด้วยปัจจัยหลายๆ อย่าง เมื่อเด็กได้ผ่านกระบวนการสำรวจตรวจสอบมาพอสมควรแล้ว จึงมีการกำหนดรูปแบบการศึกษา

วัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ เพื่อ

1. สร้างสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นการเรียนรู้ของเด็กทุกคนให้แสดงพรสวรรค์ที่แฝงเร้นออกมา
2. ให้มีการพัฒนาโครงสร้างทางการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ของเด็กให้ดียิ่งขึ้นเพราะเด็กที่มีความสามารถโดดเด่นมาก ก็อาจมีข้อด้อยที่จะต้องปรับปรุงและเด็กที่ดูธรรมดาๆ ก็อาจมีความสามารถพิเศษแฝงอยู่
3. ให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างที่เป็นรากฐานของการสร้างองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดความเข้มแข็งในเรื่ององค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม
4. ช่วยลดสภาพที่ไม่ยืดหยุ่น ทำให้เกิดความกดดันและคับข้องใจที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของเด็กในระยะยาว
5. เพิ่มความสามารถที่มีอยู่ในตัวเด็กให้โดดเด่นชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อให้สภาพจิตใจดีขึ้น รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่ามากขึ้น
6. เป็นฐานสำคัญในการสร้างผู้นำของสังคมด้านต่างๆ
7. องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการวิจัยทดลองในการศึกษาเพื่อเด็กกลุ่มนี้ ทำให้เราทราบปัจจัยในการสร้างคนให้เก่งขึ้น ใช้ศักยภาพตนเองได้ดีขึ้น และทราบสิ่งที่เป็นอุปสรรค ที่ทำให้เด็กไม่สามารถแสดงศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ สิ่งเหล่านี้เป็นประโยชน์แก่เด็กทุกๆ คน ไม่เฉพาะแต่เด็กที่มีความสามารถพิเศษเท่านั้น

แนวทางการจัดหลักสูตรที่สำคัญๆ มี 4 วิธีคือ

1. วิธีเพิ่มพูนประสบการณ์ (enrichment) เป็นวิธีการจัดการศึกษาที่ขยายหลักสูตรให้กว้างขึ้น

2. วิธีศึกษาแบบลุ่มลึก (extension) เป็นการจัดการศึกษาแบบเพิ่มกิจกรรมหรือหลักสูตรที่เด็กสนใจในแนวลึก

3. วิธีเร่งเวลาการเรียนรู้ (acceleration) เป็นการเร่งระยะเวลาเรียนที่สามารถจัดได้หลายรูปแบบ เช่นลดเวลาเรียนเป็นบางครั้ง บางวิชาหรือข้ามชั้นเรียน

4. วิธีการใช้ผู้เชี่ยวชาญพิเศษเป็นผู้ให้คำปรึกษา ดูแล (mentoring)

(Department of Education and Children Service, 1996)

รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

1. จัดโครงการวันหยุดหรือระหว่างปิดภาคเรียน โดยให้เรียนสิ่งที่ยากและซับซ้อนขึ้น
2. ทำโครงการพิเศษ
3. ลดเวลาเรียนบางวิชา/บางชั้นเรียน
4. เรียนภาษาอื่น หรือสาขาวิชาที่เด็กสนใจเรียนเฉพาะให้ลึกซึ้งมากขึ้น
5. แนะนำเสริมความสามารถด้วยตนเอง
6. จัดชมรม หรือจัดกลุ่มที่มีความสามารถและความสนใจใกล้เคียงกัน
7. จัดการศึกษาเฉพาะบุคคล
8. จัดโครงการพิเศษ อาทิ โอลิมปิกพัฒนาอัจฉริยภาพเด็กและโครงการค่าย ฯลฯ เขาเวชน 2538
9. จัดโครงการฝึกทักษะความคิดระดับสูง ความสามารถทางสังคม ภาษาที่สองและการเรียนรู้ด้วยตนเอง
10. จัดโครงการเสริมความก้าวหน้า
11. จัดการศึกษาเฉพาะเรื่อง
12. จัดห้องศูนย์วิชาการ
13. จัดการแข่งขันประกวดต่างๆ
14. จัดการพัฒนาศูนย์สื่อการเรียน
15. ฝึกให้เด็กเป็นผู้สอน
16. จัดห้องเรียนพิเศษในบางวิชา
17. จัดโรงเรียนพิเศษ (กรรมการศูนย์พัฒนาอัจฉริยภาพเด็กและเขาเวชน, 2538)

การใช้วิธีการทางการศึกษาที่ดี ไม่ควรยึดวิธีการเดียว เพราะทำให้เกิดสภาพการศึกษาที่ไม่ยืดหยุ่นตามความต้องการ หรือสภาพความสามารถของเด็ก การกำหนดเลือกใช้วิธีการทางการศึกษา จึงเป็นกระบวนการที่ไม่ตายตัว มีการปรับเปลี่ยนตลอดเวลาและควรใช้ยุทธวิธีหลายอย่างในโครงการเดียวกัน (อุษณีย์ โพธิสุข, 2540)

4. การประเมินผล

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของเด็ก ควรจะประเมินผลทั้งเจตคติ พฤติกรรมการเรียนรู้ ผลงาน หรือความสามารถที่แสดงออกมา การประเมินผลควรใช้วิธีการที่หลากหลาย ดูพัฒนาการที่ต่อเนื่องและใช้วิธีประเมินที่เหมาะสมกับจุดประสงค์ของโครงการ

กล่าวโดยสรุปในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ มีกระบวนการสำคัญ 4 อย่าง คือ การกำหนดค่านิยมที่เหมาะสม การสำรวจหรือคัดเลือกที่เหมาะสม การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับธรรมชาติตลอดจนตอบสนองธรรมชาติของเด็กแต่ละคน รวมทั้งมีการประเมินผลที่เป็นระบบ เชื่อถือได้ นอกจากนี้ควรให้ความสำคัญกับพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม รวมทั้งต้องให้ความสำคัญต่อพฤติกรรมทางจริยธรรม ความสำนึกในคุณค่าความเป็นไทย การอุทิศตนต่อสังคมและส่วนรวมที่จะต้องแทรกอยู่ในทุกขั้นตอนของการจัดการศึกษา

อุษณีย์ โพธิสุข

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **แผนพัฒนาการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชน**. กรุงเทพมหานคร, 2541.
- คณะกรรมการศูนย์พัฒนาอัจฉริยภาพเด็กและเยาวชน. **การส่งเสริมอัจฉริยภาพเด็กและเยาวชน**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทวิสิทธิ์พัฒนา จำกัด, 2538.
- อุษณีย์ โพธิสุข. **โรงเรียนจะพัฒนาอัจฉริยภาพเด็กอย่างไร**. กรุงเทพมหานคร : ดันอ้อ, 2540.
- Department of Education and Children's Services. **Understanding Giftedness : A Guide to Policy Implementation**. South Australia : Graphic Print Group, 1996.
- _____. **Gifted Education Identification and Provision**, Resource Materials for Teachers, London : David Fulton Publishers, 1992.
- Institute of Psychology. **Gifted Education in China** : Beijing, China, 1995.
- Karnes F.A. & R.G. Marquardt. **Gifted Children and Legal Issues in Education : Parent's Stories of Hope, Pathways to Solutions**. Dayton, OH : Ohio Psychology Press, 1993.
- McCann, M. **Fusing Talent ! Gifted in Australian Classrooms**. Adelaide : Association for the Education of the Gifted and Talented, 1994.
- Mitra, K. **Status of Gifted Children-A Country Report**. Bombay, India, 1996. เอกสารอัดสำเนา.
- National Commission on Excellence in Education. **An Open Letter to the American People-A Nation at Risk : The Imperative for Educational Reform**, 1983.
- U.S. Department of Education. **National Excellence : The Case for Developing America's Talent**. Washington, D.C. : Government Printing Office, 1972, 1993.
- Wu, T. **Growing up Gifted and Talented in Taiwan**. R.O.C., WCGTC, Taipei, Taiwan : 1992.